

KS. JÓZEF MARECKI* – KRAKÓW

Recenzja: Wacław Umiński CM, *Towarzystwo św. Wincentego a Paulo na ziemiach polskich w latach 1850-1959*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2024, ss. 606, ISBN 978-83-7730-676-5

Dobroczynność jest nierozzerwalnie związana z działalnością Kościoła od pierwszych lat jego istnienia. Pracę charytatywną – mając świadomość słów Jezusa Chrystusa „ubogich zawsze mieć będziecie” (J 12,8) – podejmowały osoby indywidualne, wspólnoty zakonne oraz stowarzyszenia wiernych. Na ten temat ukazało się wiele publikacji zarówno w formie obszernych opracowań, jak i krótkich informacji encyklopedycznych. Literatura dotycząca wspomnianego zagadnienia jest bardzo obszerna, także odnośnie do ziem polskich. Niestety, dotychczas niemal w zupełności pomijano prezentację działalności Towarzystwa św. Wincentego a Paulo. Książd Wacław Umiński CM podjął się niezwykle trudnego zadania przypomnienia i przybliżenia współczesnym działalności niegdyśszych instytucji chrześcijańskiego miłosierdzia prowadzonych przez świeckich mężczyzn, które wyrosły z charyzmatu i ideałów św. Wincentego a Paulo (1580-1660) – założyciela misjonarzy i szarytek, patrona dzieł miłosierdzia.

Obszerna, bo licząca ponad 600 stron publikacja zawiera rzeczowe opracowanie składające się z 6 rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii, wykazu skrótów oraz dodatków – ilustracji i aneksów. Niezwykle cenne są aneksy – łącznie 25 – obejmujące wykazy konferencji wchodzących w skład Towarzystwa św. Wincentego a Paulo, które należały do Rady Wyższej Gnieźnieńsko-Poznańskiej, Rady Wyższej Galicyjskiej (później: Krakowskiej) oraz Rady Wyższej Warszawskiej. Ponadto w aneksie umieszczono informacje dotyczące struktury społecznej rad centralnych, statut Towarzystwa na terenie wybranych diecezji, informacje dotyczące zakładania konferencji, wykazy członków zarządu konferencji św. Wincentego a Paulo we Lwowie z pierwszej połowy XX wieku i inne interesujące materiały.

Zanim przejdę do szczegółowego przedstawienia zawartości publikacji, pragnę zwrócić uwagę, że ma ona solidną podbudowę źródłową. Autor przeprowa-

* Ks. Józef Marecki – prof. historii, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

e-mail: jozefmarecki57@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2170-4950>

dził kwerendę w ponad 20 archiwach kościelnych (diecezjalnych, parafialnych i zakonnych) oraz państwowych zarówno w kraju, jak i za granicą. Zasadniczy materiał do prezentacji działalności Towarzystwa pozyskał z polskich archiwów. Niezwykle cenne okazały się badania w siedzibie Rady Generalnej Towarzystwa św. Wincentego a Paulo w Paryżu; niestety, mniej owocne były kwerendy w archiwach w Wilnie, Grodnie i Lwowie. Autor zdany był jedynie na fragmentaryczne, niekiedy wręcz szczątkowe informacje dotyczące działalności konferencji. Stąd nie dziwi uwaga umieszczona we wstępie: „należy zaznaczyć, że zachowane materiały archiwalne nie odzwierciedlają w pełni działalności konferencji. Widoczny jest brak dokumentacji kancelaryjnej, okresowych sprawozdań, spisu członków, dokumentacji finansowej i darczyńców, korespondencji, którą konferencje prowadziły z instytucjami państwowymi i osobami prywatnymi” (s. 20). Autor zadał sobie trud dotarcia również do ostatnich żyjących członków Towarzystwa. Niestety, ich relacje nie wniosły nic nowego do przedstawienia działalności konferencji przed 1960 rokiem.

Praca obejmuje działalność licznych konferencji na ziemiach polskich w latach 1850-1959. Pierwsza z dat odnosi się do założenia konferencji w Poznaniu, a końcowa do likwidacji Towarzystwa w Polsce Ludowej przez ówczesną władzę państwową.

Istotne zagadnienie działalności poszczególnych konferencji poprzedza interesujący wywód zamieszczony w rozdziale pierwszym dotyczący dzieł zainicjowanych przez św. Wincentego a Paulo: bractw miłosierdzia, księży misjonarzy oraz siostr miłosierdzia. W dalszej części publikacji, w rozdziale drugim, autor przedstawił sylwetkę bł. Fryderyka Ozanama (1813-1853) – jednego z głównych organizatorów Towarzystwa oraz rys historyczny Towarzystwa na świecie. W kolejnym rozdziale zaprezentował ustawy i regulaminy Towarzystwa oraz statuty konferencji działających na terenie poszczególnych diecezji na ziemiach polskich. Ponadto ukazał struktury organizacyjne takie, jak: konferencja, rada miejscowa, rada centralna, rada wyższa oraz rada generalna. Czwarty rozdział poświęcił etapom rozwoju konferencji na ziemiach polskich, uwzględniając złożoną sytuację geopolityczną, w której funkcjonowało Towarzystwo. W kolejnym z rozdziałów zaprezentował zbiorczy portret jego członków, których ówczesnie „dzielono” na czynnych, korespondentów, honorowych, dobrodziejów oraz aspirantów. Każda z tych grup miała własne powinności i przywileje. Wszyscy jednak działali na polu ewangelicznej dobroczynności w duchu św. Wincentego a Paulo. W prezentowanym rozdziale piątym znajdują się także biogramy znaczących członków poszczególnych konferencji. W ostatnim rozdziale autor przedstawił szeroki wachlarz działalności poszczególnych konferencji, poczynając od podstawowej charytatywnej przez oświatową i kulturalną do religijnej. Wszystkie powyższe zagadnienia zostały zilustrowane licznymi tabelami i wykresami, dzięki którym czytelnik może poznać i porównać aktywność poszczególnych konferencji na polu miłosierdzia chrześcijańskiego.

Na początku prezentacji książki wspomniałem, że dzieło ks. Wacława Umińskiego CM wypełnia lukę w dotychczasowej literaturze odnoszącej się do działalności

dobroczynnej realizowanej przez mężczyzn, których nie wiązały struktury zakonne i powołanie kapłańskie. Po zapoznaniu się z treścią publikacji czytelnik dojdzie nie tylko do powyższego wniosku, ale także wzbogaci swoją wiedzę o aktywności polskiego laikatu w XIX i XX wieku na polu troski o najbardziej potrzebujących wsparcia materialnego i duchowego. Dostrzeże także, że działalność charytatywną prowadzili mężczyźni, którzy pociągnięci przykładem św. Wincentego a Paulo i zainspirowani przez bł. Fryderyka Ozanama starali się nawiązać do ideałów Kościoła pierwszych chrześcijan.

Prezentowana publikacja będzie wykorzystywana nie tylko przez badaczy dziejów Kościoła katolickiego i jego działalności dobroczynnej, ale także przez osoby, które będą podejmować dalsze badania nad poszczególnymi lokalnymi konferencjami św. Wincentego a Paulo, Stowarzyszeniem Pań Miłosierdzia i wspólnotami świeckich. Na koniec dodam, że publikacja krakowskiego misjonarza i badacza powinna być obowiązkową lekturą dla członków reaktywowanego w 1991 roku Stowarzyszenia Konferencji św. Wincentego a Paulo celem poznania historii i działalności stowarzyszeń wincentyńskich.

Słowa kluczowe: misjonarze; szarytki; Wincenty a Paulo; działalność charytatywna; Fryderyk Ozanam